

Een natte Schil voor een robuuster Naardermeer

Groene oase

Het Naardermeer is een groene oase tussen Amsterdam, Hilversum en Weesp en bestaat uit enkele grote en kleine meren, verbonden door vaarten en smalle sloten. Eromheen liggen moerasbossen en graslanden met ondiepe plassen. Allerlei dieren en planten profiteren van deze natte omstandigheden. In het gebied broeden meer dan 75 soorten vogels, waaronder de zeldzame purperreiger. Sinds 2017 is zelfs de otter weer teruggekeerd in het gebied. Dit alles is niet vanzelfsprekend, want onder druk van de toenemende droogte verdwijnen er belangrijke plant- en diersoorten, waaronder veel waterriet. De grote karekiet, ooit een veel geziene gast, broedt hierdoor niet meer in het natuureservaat.

Het natuurgebied dat zo geliefd is bij omwonenden, recreanten, wandelaars en natuurliefhebbers staat daarom aan de vooravond van een nieuw hoofdstuk. In de komende periode wordt het gebied rond het Naardermeer - de zogenoemde Schil - verder ingericht. In delen van het gebied mag het waterpeil hoger worden, waardoor een nat rietlandschap ontstaat. Zo wordt de kwaliteit van de natuur versterkt en ontstaat een robuuster Naardermeer: voor nu en in de toekomst!

Geschiedenis

Het Naardermeer is één van de oudste natuurlijke meren van Nederland. Het is niet door turfwinning ontstaan, zoals de meeste andere wateren in West-Nederland. De eerste contouren van het Naardermeer ontstonden al 4000 jaar geleden doordat het riviertje de Vecht, geregeld buiten zijn oevers trad.

Door de eeuwen heen is vaak geprobeerd om het Naardermeer droog te leggen, maar geen van die pogingen hield lang stand. Amsterdam probeerde het voor de laatste keer rond 1900 en wilde toen een vuilstortplaats van het meer maken. Dat stuitte echter op verzet van onder andere de beroemde Jac. P. Thijse, schrijver, onderwijzer en natuurbeschermer. Thijse kwam samen met medestanders in actie om het, in zijn woorden, "beroemdste merenmoeras van ons land en van heel West-Europa" te beschermen. In 1905 richtte hij samen met onder meer Eli Heimans de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland op en diezelfde vereniging kocht het Naardermeer een jaar later. Het Naardermeer was daarmee het eerste beschermde natuurgebied van Nederland. In 1912 werd het Naardermeer landelijk bekend toen Thijse de teksten schreef voor de beroemde Verkade-albums die in iedere Nederlands huishouden werden verzameld.

Planten en dieren

Het Naardermeer is rijk aan verschillende plant- en diersoorten. Bijzondere vogelsoorten als de purperreiger, de snor en het baardmannetje voelen zich er helemaal thuis. Er groeien zeldzame planten zoals klein blaasjeskruid, groenknolorchis en veenmosorchis. En sinds 2017 zwemt zelfs de otter hier weer rond. Het heldere water,

de dichte moerasbossen, de rietvelden en de graslanden hebben zulke hoge natuurwaarden dat het gebied deel uitmaakt van het Europese Natura 2000-netwerk en het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Inrichting Schil Naardermeer

Waar gaat het om?

De kwaliteit van de natuur in en rond het Naardermeer staat onder druk: het gebied dreigt te droog te worden, doordat het water uit het Naardermeer langzaam wegloopt naar de omliggende gebieden. Een voorbeeld is de afname van het waterriet in het gebied. En juist de aanwezigheid van het waterriet maakt het Naardermeer zo belangrijk voor vogels. Waterriet is namelijk de perfecte broedplek voor purperreigers en de grote karekiet. Die laatste is als broedvogel in het gebied helaas uitgestorven. Een van de doelen is om het broedgebied van de grote karekiet te herstellen, zodat er in de toekomst tenminste 10 broedparen een plekje kunnen vinden in het Naardermeer.

Wat moet er gebeuren?

Om het Naardermeer te beschermen en toekomstbestendig te maken moet er een zogenaamde natte bufferzone rondom het meer worden aangelegd. Die 'Schil' van natte gebieden rond het meer moet ervoor zorgen dat het schone water langer in het gebied blijft en er minder water weglekt naar de lager gelegen polders. Schoon water uit de Utrechtse Heuvelrug komt via de bodem omhoog en is cruciaal voor de waterkwaliteit in het gebied. De natte zone zorgt daarnaast voor de ontwikkeling van waterriet.

Om dat mogelijk te maken hebben provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten een plan gemaakt om de Schil om te vormen naar een natuurlijk rietlandschap. De zogenoemde bandbreedte van het waterpeil wordt op veel plaatsen verruimd. Daarvoor worden dammen, stuwen en kades aangelegd of verhoogd. Ook worden er nieuwe sloten en natuurlijke oevers gemaakt. Omdat nog niet alle grond beschikbaar is om dit mooie en noodzakelijk project te kunnen afronden, wil de provincie deze stukken grond aankopen. Zodat de Schil optimaal kan worden ingericht en daarmee de bijzondere natuur van het gehele Naardermeer behouden blijft.

Wat levert dat op?

Een robuust en toekomstbestendig natuurgebied waar veel plant- en diersoorten van gaan profiteren. De inrichting zal ervoor zorgen dat er op termijn meer waterriet in en rond het Naardermeer gaat groeien. En dat verhoogt de kans op terugkeer van de grote karekiet. Met in zijn kielzog andere planten- en diersoorten. Zo kan het Naardermeer verder uitgroeien tot de plek waar onder andere de purperreiger, grote zilverreiger, roerdomp, baardmannetje, snor, bruine kiekendief, rietzanger, blauwborst, zwarte stern, otter en ringslang graag vertoeven en zich voortplanten. Ook voor het publiek wordt het gebied aantrekkelijker gemaakt, onder andere door de aanleg van een nieuw uitkijkpunt.

Hoe lang gaat dat allemaal duren?

De voorbereiding van een groot project als de Schil Naardermeer vraagt flink wat tijd. Om het waterpeil te kunnen wijzigen moet er een nieuw peilbesluit voor het gebied komen. Voor het aanpassen van de bestemming van een aantal agrarische percelen naar

een natuurbestemming is een nieuw bestemmingsplan gemaakt. Als deze procedures afgerond zijn, kan de uitvoering verder voorbereid worden. Als alles meezit gaat in het najaar van 2022 de eerste schop de grond in en is het project drie jaar later afgerond.

Wie zijn betrokken?

De Schil Naardermeer is een samenwerkingsproject van de provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten. Die werken al sinds 1993 nauw samen aan het Herstelplan Naardermeer. De inrichting van de Schil is het laatste onderdeel van het Herstelplan. Het project wordt mede mogelijk gemaakt door deelnemers aan de Nationale Postcodeloterij.

Deelgebieden Schil Naardermeer:

De Schil om het Naardermeer bestaat uit voormalige landbouwpolders, die al gedeeltelijk zijn ingericht als natuur. Een klein deel van de gronden is nog in agrarisch gebruik. In de afgelopen decennia is het waterpeil in delen van de Schil al geleidelijk verhoogd en op veel plekken is gestopt met bemesting van het grasland. De spoorlijn tussen Weesp en Naarden-Bussum doorsnijdt het gebied.

De Schil bestaat uit 6 verschillende deelgebieden, te weten de Keverdijkse Overscheense Polder, Naardermeer-Oost en Voormeer, de Hilversumse Bovenmeent, de Nieuwe Keverdijkse Polder-Zuid en Noord en de Zuidpolder. De verschillende gebieden kennen stuk voor stuk een andere geschiedenis en zijn behoorlijk verschillend. Ze vragen dan ook om verschillende, op maat gemaakte, maatregelen. We leggen per deelgebied uit wat de huidige situatie is, welke natuur er voorkomt, welke maatregelen er genomen worden en wat het uiteindelijke resultaat wordt.

1. Keverdijkse Overscheense Polder:

De Keverdijkse Overscheense Polder vormt de buffer tussen het Naardermeer en de Rijksweg A1. In het gebied is het middeleeuwse verkavelingspatroon nog goed zichtbaar. Ongeveer de helft van de polder bestaat daar uit graslanden gecombineerd met sloten. Een deel is veranderd in een ruig, door Gallowayrunderen begraasd, moeras, met ondiepe waterpartijen, ook wel petgaten genoemd. In dit deel van de polder is nog ongeveer de helft van de percelen in agrarisch gebruik. De overige percelen zijn reeds in eigendom van Natuurmonumenten.

Het gebied is belangrijk voor purperreigers en grote zilverreigers en insecten. Zo huist er in de Keverdijkse Overscheense Polder een bijzondere libellengemeenschap.

Het waterpeil mag hier in de toekomst stijgen. Verder worden er over een flinke lengte flauwe oevers aangelegd en kunnen sloten 'verlanden'. Ofwel, door ze niet meer uit te baggeren groeien ze langzaam dicht.

Door die maatregelen ontstaan er in de Keverdijkse Overscheense Polder betere leefomstandigheden voor moerasvogels, libellen, vlinders en verschillende soorten kevers.

2. Naardermeer-Oost en Voormeer:

Naardermeer-Oost en Voormeer vormen samen een open weidelandschap van circa 60 hectare, tussen het moerasbos van het Naardermeer en de bebouwing van Naarden en

Bussum. Ook hier valt het middeleeuws verkavelingspatroon op. Naardermeer-Oost is nog niet zo lang geleden al opnieuw ingericht. Het gras wordt minder vaak gemaaid, waardoor er vochtig hooiland ontstaat. Opvallend in het landschap is de voormalige eendenkooi. In het gebied Voormeer ligt restaurant Gasterij Stadzigt: voor velen het begin of einde van een wandel- of vaartocht. Verschillende bijzondere plantensoorten bij de sloten, zoals holpijp en snavelzegge, wijzen op de aanwezigheid van kwelwater: ijzer- en kalkrijk water dat opwelt vanuit de ondergrond. Delen van het gebied Voormeer worden afgegraven, waardoor nog meer bijzondere planten een kans krijgen.

3. Hilversumse Bovenmeent:

De Hilversumse Bovenmeent, aan de zuidoostzijde van het Naardermeer, bestaat in het oostelijk deel uit graslanden. In het midden en zuidwesten zijn ondiepe plassen, die aansluiten op de grote faunapassages onder de provinciale weg. Door deze robuuste ecologische verbinding tussen het Naardermeer en de Ankeveense Plassen is de otter weer teruggekeerd in het Naardermeer. Het is een zeer vogelrijk gebied: de plassen hebben een enorme aantrekkingskracht op verschillende soorten vogels. Lepelaars, purperreigers, zomertalingen, bruine kiekendieven en soms ook porseleinhoenen komen er graag. Er worden hier flauwe oevers aangelegd zodat het gebied aantrekkelijker wordt voor moerasvogels en insecten. Zo wordt de Hilversumse Bovenmeent een paradijs voor soorten als de waterspitsmuis, otter, ringslang, heikikker en verschillende libellensoorten.

4 & 5. Nieuwe Keverdijkse Polder-Zuid en -Noord:

Ook de Nieuwe Keverdijkse Polder is een zeer vogelrijk moerasgebied, met uitgestrekte, droge en natte rietvelden. Hier komen veel bijzondere riet- en moerasvogels voor. Door een aanpassing van het waterpeil in de Nieuwe Keverdijkse Polder liggen er veel kansen voor de ontwikkeling van grootschalige vlakten van waterriet. Voor het mooiste resultaat moet dat wel gefaseerd gebeuren. Dus in kleine stapjes mag het water ieder jaar wat hoger komen. Uiteindelijk moet het gebied aantrekkelijk worden voor diverse libellensoorten, heikikkers en ringslangen. Dit is ook het gedeelte van de Schil waar geprobeerd wordt om de grote karekiet terug te laten keren en waar purperreigers een nieuw broedgebied gaan vinden. Waterriet is voor beide soorten van essentieel belang om ongestoord te kunnen broeden.

6. Zuidpolder:

De Zuidpolder beoosten Muiden ligt tussen het Naardermeer en de Meerkade. De oostkant bestaat uit een nat bos met veel sloten. In het westen is het gebied open met structuurrijk grasland. Tussen de Zuidpolder en de Nieuwe Keverdijkse Polder staat 'de Visserij'. Dit was het woonhuis van de visser van het Naardermeer. In de sloten van de Zuidpolder komen veel ondergedoken waterplanten voor. Het bosgebied in de Zuidpolder kan zich ontwikkelen tot een laagveenbos waar het goed toeven is voor onder andere de ringslang, heikikker en otter.

Meer Naardermeer

Het Naardermeer is niet alleen het oudste natuurgebied van Nederland, maar ook het "beroemdste merenmoeras van ons land en van heel West-Europa", zoals de beroemde

schrijver Jac. P. Thijse het ruim een eeuw geleden omschreef. Maar het gebied staat onder druk. Door verdroging verdwijnt onder andere veel waterriet en dat is essentieel voor veel watervogels die graag in het gebied broeden. Als we nu niets doen verdwijnen er in de komende jaren nog meer planten en dieren.

Daarom hebben de provincie Noord-Holland, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en Natuurmonumenten de handen opnieuw ineen geslagen en een plan gemaakt om de verdroging van het Naardermeer en de omliggende gebieden een halt toe te roepen. Dat kan door het aanpassen van het waterpeil in de Schil rondom het Naardermeer. Daardoor kan het schone grondwater in het Naardermeer zelf langer worden vastgehouden en ontstaat er een groter nat gebied en een veel robuuster, gevarieerder en mooier natuurlandschap dat ook nog eens beter aansluit op omliggende natuurgebieden.

De Schil rondom het Naardermeer vormt straks niet alleen een buffer die water vasthoudt, maar ook een landschappelijke en ecologische buffer. En daardoor wordt het aantrekkelijker voor de plant- en diersoorten die er al zijn, maar ook voor planten en dieren die in de loop der jaren verdwenen zijn. De succesvolle terugkeer van de otter is een goed voorbeeld van hoe een beter beheer leidt tot een groter en gevarieerder leefgebied. Door de maatregelen die we in de komende jaren gaan nemen hopen we dat meer plant- en diersoorten hun weg naar het natuurgebied (terug) gaan vinden. En natuurlijk wordt het Naardermeer door de maatregelen ook nog eens mooier voor wandelaars, recreanten en omwonenden.

Plannen en inspraakprocedure

Voor de Schil Naardermeer zijn twee plannen gemaakt met een officiële inspraakprocedure:

De provincie Noord-Holland heeft voor de Schil een [provinciaal inpassingsplan \(PIP\)](#) gemaakt. Dit is een provinciaal bestemmingsplan dat straks geldt voor de gronden in de Schil binnen de gemeenten Gooise Meren, Hilversum en Weesp.

Het PIP is gebaseerd op het Inrichtingsplan Schil Naardermeer, waarin alle maatregelen zijn opgenomen om de natuur- en waterdoelen te kunnen realiseren. Het inpassingsplan regelt de bestemmingswijziging van de nu nog agrarische gronden in de Schil naar de bestemming 'natuur'.

Voor het verhogen van het waterpeil is een nieuw peilbesluit nodig. Waterschap Amstel, Gooi en Vecht heeft hiervoor een [watergebiedsplan \(WGP\)](#) opgesteld. In dat plan wordt beschreven waar en hoe de waterpeilen in het gebied worden gewijzigd.

Het inrichtingsplan en het watergebiedsplan zijn tegelijkertijd opgesteld en vullen elkaar aan. Om de wettelijke procedure te vereenvoudigen heeft de provincie Noord-Holland besloten de zogenaamde 'coördinatierегeling' toe te passen. Dit betekent dat belanghebbenden een zienswijze op het ontwerp-watergebiedsplan en/of het ontwerp-PIP allebei naar de provincie konden sturen.

Het ontwerp-PIP en het ontwerp-WGP hebben vanaf 5 oktober 2020 gelijktijdig 6 weken ter inzage gelegen.

Daarna heeft de provincie samen met het waterschap de binnengekomen zienswijzen beantwoord in afstemming met Natuurmonumenten. Deze worden in de zomer van 2021 voorgelegd aan de besturen van de provincie en het waterschap. Zij stellen de definitieve plannen vast. Daarna is nog beroep mogelijk bij de Raad van State.

De procedure is erg belangrijk, omdat de provincie op basis van het PIP als het nodig is kan overgaan tot onteigening van de laatste agrarische percelen.

De uiteindelijke inrichting van de deelgebieden van de Schil vindt in de komende jaren in fasen plaats. Als alles meezit gaat in de winter van 2022/2023 de eerste schop de grond in en is het project 3 jaar later afgerond.